

Catharina van Alexandrië

Catharina zou een intellectuele vrouw zijn geweest die in de vierde eeuw in Alexandrië, Egypte leefde. Ze wordt ook wel Catharina de Grote genoemd en rond 310 zou ze een martelaarsdood gestorven zijn. Catharina's populariteit als heilige wordt enkel overtroffen door die van Maria Magdalena; ze is echt een grote naam.¹ Rond de zevende eeuw zijn de eerste legendes over haar leven op papier gezet en vooral in de middeleeuwen werd ze op grote schaal vereerd als beschermer tegen de pest en bewaker van kuisheid.

Intellectuele maagd

De legendes over Catharina's leven vertellen het volgende verhaal. Catharina was de dochter van koning Costus van Alexandrië. Na de dood van haar ouders woonde ze in hun prachtige paleis waar ze zich voornamelijk wijdde aan haar studies. Volgens de legende was ze namelijk niet alleen rijk en mooi, maar ook bijzonder intelligent en deugdzaam. Ze zou op haar vijftiende de werken van Plato al gekend hebben en ze had al jong besloten maagd te blijven vanwege een mystieke verbintenis met Christus. Op een dag bezocht de Romeinse keizer Maxentius haar stad en na hun ontmoeting werd hij op slag verliefd op Catherina. Catharina was toen nog maar achttien jaar oud en wilde als eerbare christen niet met hem trouwen. De keizer nam deze afwijzing niet goed op en probeerde haar te dwingen haar geloof af te zweren. Hij stuurde vijftig filosofen naar haar paleis om haar te overtuigen. Alleen was Catharina zo welbespraakt dat de rollen omgedraaid werden en zij ze alle vijftig wist te bekeren. De keizer liet het hier niet bij en ging van overreding over naar marteling. Catharina werd gezeseld, uitgehongerd en uiteindelijk veroordeeld tot de dood op een rad vol spijkers. Toen ze op dat verschrikkelijke martelwerktuig lag werd het plots geraakt door de bliksem en spatte het uiteen, terwijl zij zelf ongedeerd bleef. Als laatste vonnis kreeg de beul de opdracht om haar te onthoofden. In plaats van bloed vloeide er toen melk uit haar hals die in heel Alexandrië de pest verdreef. De legende vertelt dat er toen engelen neerdaalden uit de hemel om haar lichaam naar de berg Sinaï te verplaatsen, waar een klooster in haar naam werd gesticht. Dit klooster staat er nog steeds.

Catharina in koninklijk gewaad met kroon, rad, boek en palm

¹ Ondanks haar populariteit is haar naam in 1969 wel van de rooms-katholieke heiligenkalender gehaald, vanwege haar twijfelachtige historiciteit.

Catharina afgebeeld: koningin met rad

Deze vrouwelijke heilige wordt gewoonlijk afgebeeld in een koninklijk gewaad en met een kroon op haar hoofd. Haar attribuut is het rad dat ze, soms gebroken, in de hand heeft of dat aan haar voeten ligt. Daarnaast wordt ze ook vaak afgebeeld met een zwaard (gerechtigheid), een martelaarspalm, een boek (verwijzend naar haar geleerdheid) en soms ook met een ring (mystiek huwelijk met Christus). Afbeeldingen waarop ze een kiezer vertrapt komen ook voor, dit verwijst naar de manier waarop ze Maxentius de baas was.

Productieve beschermheilige

Omdat Catharina zo populair was, is ze de patroon van vele beroepen en groepen mensen en zou ze beschermen tegen ziektes en ander leed. Haar welbespraaktheid en intelligentie maakten haar tot de schutpatroon van onder meer advocaten, filosofen en studenten. Haar attribuut, het rad, maakt dat ze ook verbonden werd aan beroepen die iets draaien of een draaiend instrument gebruiken, zoals pottenbakkers, molenaars, spinners en tabaks- en sigarenhandelaars. Ook lakenhandelaars, naaisters en leerlooiers riepen Catharina aan. Tevens is ze samen met

Catharina met rad in de kerk van Bierum

Barbara van Nicomedië en Margaretha van Antiochië een van de Drie Heilige Maagden en ze is een internationale noodhelpster en een geneesheilige bij pest. Omdat Catharina zelf ongehuwd bleef is ze ook de patrones van ongetrouwde meisjes, die vroeger *katrientjes* werden genoemd. Op haar feestdag, 25 november, was het in bepaalde steden in Nederland de gewoonte dat ongetrouwde 25-jarige vrouwen de straat op gingen om daarna in de kerk tot haar te bidden. Deze vrouwen droegen op hun hoofd dan een zogeheten Sint-Katrienmutsje. In Nederland staan veel kerken en kloosters die aan haar gewijd zijn. In Groningen is ze de patroon van de kerk in Ulrum en er zijn schilderijen van haar te vinden in de kerk van Bierum, Godlinze en Uithuizen.

Bronnen

- Jo Claes, Alfons Claes, Kathy Vincke, *Beschermheiligen van de Lage Landen*, Leuven: Uitgeverij Davidsfonds, 2006.
- James Hall, *Hall's Iconografisch Handboek: Onderwerpen, Symbolen en Motieven in de Beeldende Kunst*, Leiden: Primavera Press, 2011.
- Stijn van der Linden, *De Heiligen*, Amsterdam/Antwerpen: Uitgeverij Contact, 2002.
- Otto Derk Jan Roemeling, *Heiligen en Heren: Studies over het Parochiewezen in het Noorden van Nederland vóór 1600*, Leeuwarden: O.D.J. Roemeling en de Fryske Academy, 2013.
- Bron afbeelding: Wikimedia Commons.

